

Ковальчук В.П., головний науковий співробітник відділу організації наукової роботи Львівського державного університету внутрішніх справ кандидат юридичних наук, доцент

ЗАПОБІГАННЯ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Щодня в нашій державі зростає кількість злочинів пов'язаних з незаконним обігом наркотичних речовин. Із повідомлень ЗМІ ми чуємо, що майже з усіх куточків нашої країни у будь-який час правоохоронці знаходять та вилучають нелегальні наркотики, але разом із цим правоохоронці ведуть активну боротьбу з наркозлочинністю (Департамент протидії наркозлочинності Національної поліції України). Частіше за все транспортування наркотиків проводиться через кордон, але у зоні проведення АТО кордони не так ретельно охороняються (в основному всі військові сили знаходять на сході нашої держави) що і є сприятливим часом для злочинців які займаються наркозлочинністю.

За даними численних кримінологічних досліджень, поширення наркоманії та пов'язаної з нею злочинності в Україні набуває рис великомасштабного асоціального явища. За оцінками фахівців, воно перешкоджає прогресу суспільства, охоплює всі верстви населення, руйнує фізичне і моральне здоров'я молоді, загрожує стабільності генофонду України, є криміногенним чинником, що сприяють учиненню злочинів [1, с. 5].

Загальновідомо, що у повсякденному житті наркозлочинність існує не як абстракція, а у формі окремих

злочинів, які вчиняються конкретними індивідами у конкретних місцях, мають конкретну мотивацію, причини та умови.

Що стосується абсолютних показників наркозлочинності, то у теперішній час в Україні зареєстровано майже 270 тис. осіб, які зловживають наркотичними засобами. З урахуванням їх латентності, за оцінками експертів, ця цифра може складати понад 2 млн. осіб, що складає 4,5% населення країни. За твердженням фахівців, після перевищення кількості споживачів наркотиків до бар'єру у 7,5 % у суспільстві починаються незворотні процеси деградації нації. Отже, Україна знаходиться на межі допустимого порогу враженості наркоманією [2, с. 177].

Якщо у 2008 р. в Україні фіксувалося 57624 фактів злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, то починаючи з 2013 р. їх виявлення та реєстрація зменшилася майже у двічі [3]. Так само і питома вага цієї категорії злочинів понизилася з 1012% протягом 2008-2011 рр. до 5-5,5 % впродовж 2015-2017 рр. [4]. На цьому фоні спостерігаються загострення проблеми наркоманії у суспільстві, збільшення кількості наркозалежних осіб та злочинів, які вчиняються на ґрунті наркоманії, на що вказують чисельні повідомлення медичних працівників та ЗМІ.

Проаналізувавши показник структури злочинності ми отримали дані щодо видів злочинів, які чинять найбільший тиск на загальнодержавному рівні. Найвищу долю у структурі наркозлочинності складають злочини, пов'язані із зберіганням, перевезенням і т.д. наркотичних засобів, психотропних речовин тощо без мети збуту (ст. 309 ККУ), по Україні цей показник сягає 69%; на другому за кількістю наркозлочинів знаходяться дії, пов'язані зі збутом наркотичних засобів (ст. 307 ККУ) - 17,3%; третє місце обіймають незаконний посів або вирощування снотворного маку чи конопель(ст. 210 ККУ) — 6,9% [5]. У той же час, у інших регіонах спостерігаються суттєві територіально-просторові відмінності у досліджуваному виді злочинності. І хоча за рейтингом злочинів у структурі злочинності ми простежуємо приблизно однакову кримінологічну картину, абсолютна кількість видів наркозлочинів і їх питома вага у структурі є різними. Отримана

інформація дає підстави для твердження про особливості функціонування незаконного обігу наркотиків в Україні, тобто — західні регіони орієнтовані на вирощування та експортування наркотиків до інших територій, у той же час, як східні — на імпортування та споживання наркотиків.

Проблема причин незаконного наркообігу в Україні є однією з актуальних в кримінології. Поняття «причини злочинності» охоплює комплекс взаємодіючих чинників, які у різний спосіб детермінують злочинність [6].

Звертаючи увагу на різке підвищення рівня наркозлочинності і наркоманії в державі, важливим є питання про розумінні базових причин та умов вживання наркотиків [7].

Причини та умови незаконного обігу наркотичних засобів, та пов'язаних із ним злочинів, обумовлюються цілим рядом факторів. На загальносоціальному рівні незаконний обіг наркотиків обумовлюється економічними, соціальними, політичними, морально-психологічними явищами і процесами, які є загальними причинами та умовами злочинності в цілому і незаконного наркообігу зокрема. На спеціальному ж рівні це чинники, з якими безпосередньо пов'язане зменшення її показників. На індивідуальному - причини та умови тісно пов'язані з особливостями соціального життя мешканців населених пунктів, обумовлених місцевим соціально- економічним та культурним середовищем, які детермінують вчинення злочинів, переломлюючись через мотиваційну сферу конкретної особи.

Підсумовуючи питання протидії наркообігу, ми пропонуємо вжити такі заходи протидії, як: 1) загальнодержавні методи за допомогою яких органи внутрішніх справ можуть впливати на кількісні та якісні показники (структуру, рівень, динаміку тощо) незаконного обігу наркотичних засобів, а також на їх причини та умови у масштабах всієї країни; 2) регіональні заходи спрямовані на усунення криміногенних чинників та змінення показників злочинності в окремих уражених цим явищем регіонах; 3) кримінально-правові заходи запобігання незаконному обігу наркотиків, як і злочинності загалом,

забезпечуються, насамперед, впливом кримінального закону та покарання, який вони чинять на осіб, котрі скоїли злочин, з метою запобігання повторному порушенню ними закону, а також інших осіб з метою недопущення вчинення ними злочинів під загрозою покарання.

Список використаних джерел:

1. Організований наркобізнес (поняття, форми, підстави кримінальної відповідальності): монографія. За заг. ред. Ю.В. Бауліна, Л.В. Дорош. Х.: Прапор, 2005. 256 с.

2. Бабенко А.М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання: дис. ... д.ю.н.: спец.12.00.08. Запоріжжя, 2015. 515 с.

3. Стан та структура злочинності в Україні (2008-2009 рр.) 2017. URL: <https://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/artide/233004>

4. Стан та структура злочинності в Україні (2010-2011 рр.) 2017. URL: <https://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/717134>

5. Кальчук А.І. Причини виникнення наркоманії і можливості її лікування. Харків: Бриг. 1998. 36 с.

6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2014 р. Прокуратура Одеської обл. URL: <https://od.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir id111623&libid= 100135>

7. Обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів в Україні: посібник. МВС України. НАВСУ. Департамент Боротьби з незаконним обігом наркотиків; за ред. О.М. Джужі. Київ, 2005. 107 с.